

GEŠTALT PEDAGOGIJA I ENCIKLIKA LAUDATO SI: ČOVJEK KAO TEMELJNA VREDNOTA

Jelena Jan

Sveučilište u Ljubljani
Teološki fakultet
jelena.jan4@gmail.com

UDK: 159.9.019.2
179 :502
272-732.2Franciscus.papa
<https://doi.org/10.34075/cs.56.2.6>
Pregledni znanstveni rad
Rad zaprimljen 9/2020.

Sažetak

Promišljanje o čovjeku kroz pojam odgoja pod kojim se najčešće podrazumijeva razvoj osobnosti, a koji se događa kroz razvoj kognitivnoga, afektivnoga i psihomotornoga područja te osobnosti, formiranja stajališta, mišljenja i uvjerenja pojedinca i vrednota, kao skup općih uvjerenja, mišljenja i stavova o tome što je ispravno, dobro ili poželjno i koja se ostvaruje na različite načine, varira od osobe do osobe, mjesta i razdoblja, podložna je promjenama, a usvaja se tijekom cijelog života. Pozitivno iskustvo terapeuta geštalt terapije, koje je potaknulo integraciju spoznaja geštalt terapije na pedagoška područja, posebno u odgojne svrhe i razvoj osobnosti, predstavlja važan korak prema produbljivanju razumijevanja pedagogije, proširenju njezinih granica i prihvaćanju istraživanja psihološkog i psihoterapeutskog znanja u pedagogiji, omogućuje danas geštalt pedagogiji, kao jednoj od struja humanističke pedagogije, holistički pristup odgoju. Oslanjajući se na prvu encikliku pape Franje, dokument važan za razumijevanje i pristup gorućim ekološkim problemima koji naglašava složene odnose siromaštva, uništenja okoliša i skrbi za budućnost, temeljeći se na biblijski nadahnutoj duhovnosti stvaranja, ukazujemo na načine na koje čovječanstvo može učinkovito odgovoriti na te složene izazove. I to prvenstveno odgojem, primjenjujući principe geštalt pedagogije, koji se temelji na kršćanskoj poruci spasenja, a koja se odnosi na čovjeka u cjelini i uključuje djela u osobnom životu i na društvenoj razini.

Ključne riječi: odgoj, vrednota, geštalt pedagogija, enciklika

1. ČOVJEK VREDNOTA ODGOJA

Razmišljati o čovjeku, misliti o njemu kao temeljnoj vrednoti društva i Crkve, uzimajući u obzir odgojni put, koji ga je oblikovao i

koji ga oblikuje svakodnevno, te dvojako iskustvo odgajanog i odgajatelja, pomaže razumjeti kako se oblikuje i postaje ono što nazivamo čovjekom. I kako je zatim taj čovjek temeljna vrednota na kojoj počiva društvo. Vrednota, kao skup općih uvjerenja, mišljenja i stavova o tome što je ispravno, dobro ili poželjno (grč. ἄξιος = dostojan, valjan, vrijedan poštovanja), ostvaruje se na različite načine, varira od osobe do osobe, mjesta i razdoblja, podložna je promjenama, a usvaja se tijekom cijelog života. Svaki pojedinac ima svoju ljestvicu vrednota. Govorimo i o vrednotama kao vrijednosnom sustavu neke skupine, naroda ili povijesne epohe. Tako vrednote možemo promatrati i kao filozofsku apstrakciju. Pri tom, nijedno ostvarenje vrednota ne iscrpljuje niti cjelovito obuhvaća vrednotu kao pojam. Danas teško govorimo o vrednoti bez govora o njezinoj krizi, krizi vrednota.¹ Tim pojmom označavamo preraspodjelu prioriteta na ljestvici vrednota. Očituje se kao napetost ili sukob vrednota, nastaje zbog promjene kulture, te kao posljedica promjena društvenih struktura. Budući da u takvim stanjima nestaje do tada ustaljeni poredak vrednota, ljudi se moraju naučiti živjeti u napetosti vrednota, a onda se s vremenom naučiti na novu ljestvicu vrednota. To može biti zanimljivo posebno u sadašnjem trenutku, kad, suočeni s globalnom pandemijom, mijenjamo ljestvicu vrednota. Dok postmoderna društva današnjice karakterizira pluralizam vrijednosti i standarda,² opaža se promjena progresivnog slabljenja tradicionalnih društvenih veza i obaveza, te s druge strane rast osobne autonomije, pri čemu je eksperimentiranje vlastitim životom dio moralnog izbora.³ Nužnost, a zatim i nesigurnost odabira zbog mnoštva vrijednosti i opcija povezana je s rizikom zbog kojeg sloboda postaje teretom. Nedostatak smisla i ori-

---

¹ Usp. Renata Jukić, *Moralne vrijednosti kao osnova odgoja. Nova prisutnost XI* (2013.) 3, 406. i 409.

² Globalizacija, tržišna i kvalitetna/učinkovita reforma diljem svijeta od 1980-ih rezultirale su strukturnim i kvalitativnim promjenama u obrazovanju i politici, uključujući sve veću usmjerenost na "cjeloživotno učenje za sve" (vizija učenja od kolijevke do groba) paradigme cjeloživotnog učenja i "gospodarstva znanja" i globalne kulture. U potrazi za izvrsnosti, kvalitetom i odgovornošću u obrazovanju, vlade se sve više okreću međunarodnoj i komunikaciji s podacima o obrazovanju. Svi se slažu da je glavni cilj obrazovanja izjednačiti društvene i gospodarske izgled pojedince. To se može postići samo pružanjem kvalitetnog obrazovanja za sve. Usp. Joseph Zajda, *Globalisation, Education and Policy: Changing Paradigms u: International Handbook on Globalisation, Education and Policy Research: Global Pedagogies and Policies* (ur. Joshep Zajda) Springer, Netherlands, 2005.

³ Usp. Iwona Paszenda, *Between "Healthy-Mindedness" and a "Sick Soul" – on Pragmatism and Consequences of Religious Experience in Everyday Life, u: Utopia, Ideology and/or Everyday Education Practice* (ur. Żlobicki, Wiktor), Uniwersytet Wrocławski Instytut Pedagogiki, Wrocław, 2019., 153.

jentacije društvo kompenzira konzumerizmom i luksuznim životom. Progresivna sekularizacija (zapadnih društava) podrazumijeva i eroziju utjecaja tradicionalnih vrijednosti, privatizaciju vjere te pomak u sferu svetoga onog što je prije bilo izvan definicije vjerskog iskustva, kao što su sporta ili politika. Tako odgoj, koji je po definiciji proces izgrađivanja, razvijanja i oblikovanja čovjeka u njegovim ljudskim odlikama i ima opće, društveno-povijesno i individualno značenje, kojim se trajno prenose društvena i povijesna iskustva, stečevine kulture i civilizacije na nove naraštaje, postaje imperativ današnjeg vremena. Kršćanski odgoj (i obrazovanje) odnosi se na odgoj osobe s kršćanskog stajališta i uključuje učenje moralnog znanja. U filozofiji kršćanskog odgajamo (i obrazujemo) ne samo kako bismo prenijeli vještine i informacije o tome kako naš svijet i kultura funkcionira, nego također kako bismo spoznali Boga.⁴

Promišljati o čovjeku teško je bez pojma odgoj i pojma obrazovanje. Pod pojmom odgoj najčešće se podrazumijeva razvoj osobnosti koja se odgađa, a odnosi se na razvoj kognitivnoga, afektivnoga i psihomotornoga područja osobnosti te razvoja stajališta, mišljenja i uvjerenja pojedinca. Kada se kaže obrazovanje, tada se misli na usvajanje i stjecanje znanja, vještina i navika, bilo da oni predstavljaju temelj opće kulture ili specifična znanja iz nekog određenog područja ljudske djelatnosti ili znanosti.⁵ Pojam obrazovanja shvaćamo kao sastavni dio odgoja koji „ima veliku motivacijsku snagu za ljudsko ponašanje i djelovanje“ te „je racionalna osnova odgoja“.⁶ Odgoj je širok i višestruko složen pojam kojim su se bavili (i još se bave) mnogi filozofi. Obrazovanje, kao njegov sastavni dio, izdvaja se kao posebnost i „temeljna odgojna djelatnost kojom se u okviru određene kulture razvijaju čovjekove umne sposobnosti“.⁷ I premda je teško postići jedinstvenost oko definicije odgoja, postoji suglasnost da je odgoj specifično ljudska aktivnost u kojoj čovjek postaje čovjekom.⁸ Za odgoj je bitna njegova namjera, a smisao odgoja leži „u prenošenju prethodnih iskustava čovječanstva – tekovina kulture i civi-

⁴ Usp. John Kwaku Opoku, Peter Addai-Mensah i Eric Manu, Realization of the nature and role of christian education in modern pedagogy, *British Journal of Education* 2 (2014.) 5, 26-31.

⁵ Draženka Skupnjak, Određenje cilja obrazovanja određenjem pojma znanje. *Metodički ogleđi* 20 (2013.) 1, 106.

⁶ Nikola Potkonjak i Petr Šimleša (ur.), *Pedagoška enciklopedija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva [i dr.] 1989., 126.

⁷ Isto.

⁸ Usp. Branko Bogonar, Čovjek i odgoj. *Metodički ogleđi* 22 (2015.) 2, 9-37.

lizacije – na nove naraštaje, koji nastavljaju djela svojih predaka“.⁹ Odgoj je prema tome utemeljen na vrijednostima koje predstavljaju ciljeve i/ili ideale, odnosno krajnje svrhe ljudskih nastojanja. A obrazovanje je pak shvaćeno kao „proces usvajanja znanja, umijeća i navika, što je osnova za izgrađivanje znanstvenog pogleda na svijet, za povezivanje znanja s praktičnom profesionalnom djelatnošću i za izgrađivanje sposobnosti za samoobrazovanje“.¹⁰ Za razliku od Vukasovića, koji odgoj smatra vrijednosnom kategorijom i u pedagogiji kao znanosti o odgoju naglašava normativnu funkciju, Pastuović, pokušavajući dati nevrijednosnu definiciju odgoja, kaže kako je „odgoj organizirano (namjerno) učenje (stjecanje ili mijenjanje) motiva. Naučeni motivi su one osobine osobnosti u kojima je dominantna afektivna ili voljna sastavnica, a nisu urođene“.¹¹ Polić pak tvrdi da, budući da je odgoj razvoj čovjekovih stvaralačkih moći, do stvaralaštva se može doći samo po principu budućnosti, odnosno izlaskom iz kolotečine poznatog. Novo određenje odgoja polazi od biti čovjeka koja se postiže upravo odgojem. Za Polića je tako odgoj kao stvaralaštvo utemeljen na vrijednostima, ali one nisu unaprijed i izvana određene, već ih sudionici odgojnog procesa kroz razgovor, dogovor i kritičko mišljenje određuju, te aktivno ostvaruju vjerujući u ispravnost onoga što čine.¹²

Pojmovi odgoj i obrazovanje najbolje su nam poznati iz pedagoške literature. U njoj su ti pojmovi razdvojeni. Tako se pod pojmom odgoj najčešće podrazumijeva razvoj ličnosti koja se odgaja, a odnosi se na razvoj kognitivnoga, afektivnoga i psihomotornoga područja ličnosti te razvoja stajališta, mišljenja i uvjerenja pojedinca. Kada se kaže obrazovanje, tada se misli na „usvajanje i stjecanje znanja, vještina i navika, bilo da oni predstavljaju temelj općoj kulturi ili specifična znanja iz nekoga određenoga područja ljudske djelatnosti ili znanost“.¹³ Na individualnoj razini tako odgoj obuhvaća čovjekov razvoj na tjelesnom, intelektualnom, moralnom, estetskom... području. Obuhvaća također stjecanje potrebnih znanja, umijeća i navika, razvijanje intelektualnih snaga i sposobnosti, izgradnju

---

⁹ Ante Vukasović, *Svrha i zadaće odgoja i obrazovanja*, U: Antun Mijatović (ur.), *Osnove suvremene pedagogije*, Hrvatski pedagoško književni zbor, Zagreb, 2000., 129.–148.

¹⁰ Ante Vukasović, *Suvremeni razvitak i odgojna kriza*, *Politička misao*, 26 (1989.) 2, 129.

¹¹ Nikola Pastuović, *Edukologija: Integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*, Znamen, Zagreb, 1999., 45.

¹² Usp. Milan Polić, *Odgoj i svije(st)*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1993. i Bogrnar, 2015., 31.

¹³ Draženka Skupnjak, isto, 106.

karakternih crta i svih pozitivnih odlika ljudske osobnosti. Odgoj omogućuje ljudsko oblikovanje svakog čovjeka. U pedagoškom smislu, odgoj je svjesna, namjerna, društveno organizirana, pedagoški osmišljena djelatnost radi ostvarivanja ljudskih težnji, postizanja ideala i odgojne svrhe – izgrađivanja potpunih i uljuđenih ljudskih osobnosti. Odgoj ima svrhu i zadaće, obrazovna dobra i odgojne vrijednosti, organizacijske oblike, metode i sredstva ostvarivanja. Provede ga obitelj, škole, Crkva, sve odgojne ustanove, a potpomažu kulturne ustanove i razne udruge i mediji. U užem značenju, odgoj je izgrađivanje osobnosti njegovanjem pozitivnih ljudskih odlika.

2. RAZVOJ I TEMELJNI PRINCIPI GEŠTALT PEDAGOGIJE

Razvoj geštalt pedagogije započeo je šezdesetih godina razvojem geštalt terapije, a sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća u Njemačkoj i drugim europskim državama razvija se na seminarima i dodatnim edukacijama za učitelje temeljeći se na spoznajama geštalt filozofije, geštalt psihologije i geštalt terapije.¹⁴ Pozitivno iskustvo terapeuta geštalt terapije potaknulo je integraciju spoznaja geštalt terapije na pedagoška područja, posebno u odgojne svrhe i razvoj osobnosti.¹⁵ Hilarion Petzold osmislio je pojam geštalt pedagogija 1974. godine¹⁶, a 1977. zajedno s George I. Brownom objavljuje prvu sveobuhvatnu knjigu geštalt pedagogije, u kojoj uvodi principe geštalt terapije u obrazovanje i odgoj.¹⁷ Taj važan korak prema produbljivanju razumijevanja pedagogije, proširenju njezinih granica i prihvaćanju istraživanja psihološkog i psihoterapeutskog znanja u pedagogiji, omogućuje danas geštalt pedagogiji, kao jednoj od struja humanističke pedagogije, holistički pristup i koncept koji se snažno oslanja na izvore antropologije, egzistencijalne filozofije, fenomenologije, psihologije i gestalt psihoterapije, istodobno nadilazeći granice same pedagogije.¹⁸ Izvori geštalt struje u obrazovanju mogu se tako-

¹⁴ Usp. Iva Nežić Glavica, Geštalt pedagogija kao „dodana vrijednost“ religiozne edukacije, *Crkva u svijetu* 53 (2018.) 2, 244.

¹⁵ Usp. Claudio Hofmann, *Gestaltpädagogik*, u: *Gestaltpädagogik in der Schule*, Bergmann+Helbig Verlag, Hamburg, 1998., 36.

¹⁶ Usp. Rene Reichel i Eva Scala, *Das ist Gestaltpädagogik: Grundlagen, Impulse, Methoden, Praxisfelder, Ausbildungen*, Oekotopia Verlag, 2005., 17.

¹⁷ Usp. Hilarion Petzold i G.I. Brown, *Gestaltpädagogik. Konzepte der integrativen Erziehung*, München, 1997.

¹⁸ Usp. Wiktor Żlobicki, *Holistic and Transdisciplinary Character of Contemporary Academic Education*, u: Wiktor Żlobicki (ur.), *Utopia, Ideology and/or Everyday Education Practice*, Uniwersytet Wrocławski Instytut Pedagogiki, Wrocław, 2018., 100.

đer pronaci u američkom pokretu „slobodnih škola“ („*free schools*” movement), koji se pojavio u prvoj polovici 1960-ih, i to kao odgovor na autoritarni i pretjerano tehnološki usmjeren obrazovni sustav. U narednim godinama su se na europskom prostoru oblikovale četiri geštaltna pedagoške škole: berlinska škola (Gestalt-Zentrum Berlin (GZB), Institut für Gestalttherapie und Gestaltpädagogik Berlin (IGG)), škola Instituta Fritz Perls (FPI), religiozno pedagoška škola (Institut für Integrative Gestaltpädagogik und Seelsorge (IIGS), čiji je osnivač Albert Höfer) i austrijska škola (Gestaltpädagogik Österreich (GPÖ), Arbeitsgemeinschaft für Gruppenberatung (AGB)). Ove škole, na temelju različitih svjetonazora i antropologije, osim terapijskog obrazovanja za geštaltna pedagoge, prenose prema načelima teorije geštaltnizma i uvid u koncepte i metode geštaltna pedagogije.

Geštaltna pedagogija tako potječe iz geštaltna psihoterapije (koju je osmislio Perls & Perls i Goodman), koja ishodište nalazi u psihoanalizi (iako se od nje kasnije sam autor (Perls) udaljio, te čak odvratio), te koristi različita načela svojstvena geštaltna psihoterapiji.¹⁹ Iako se sam pojam geštaltna pojavljuje već i u klasičnoj grčkoj filozofiji²⁰, u psihologiju ga je uveo Christian von Ehrenfels.²¹ Geštaltna pedagogija preuzela je od geštaltna filozofije pogled na konkretno te se distancirala od apstraktnih spoznaja i učenja. Geštaltna je tako nešto više od onoga što zamjećujemo u pojedinačnim dijelovima, već znači cjelovitost i jedinstvenost²². Čovjek za geštaltna pedagogiju nije tek ukupan zbroj stanica, organa ili udova,²³ već je individuum, „geštaltna” koji se

---

¹⁹ Usp. Pierre-Carl Link, Inclusion and gestalt pedagogy- gestalt oriented counselling of multi-professional teams, *International Education & Research Journal [IERJ]*, 2 (2016.) 4, 64.

²⁰ Klasična grčka filozofija koristi pojam u smislu konkretnoga koje je različito od općenitog ili apstraktnog.

²¹ Usp. Christian von Ehrenfels, O gestalt-kvalitetah. *Anthropos* 1-2 (2008.) 209–210 i 125– 128.

²² „Gestalt is an experiential therapy and as such experimentation is key to the approach. (...) holistic view of the individual/environmental fields that are seen as co-dependent (...) gestalt therapy as a voyage of discovery.” Usp. Dave Mann, *Gestalt Therapy: 100 Key Points and Techniques*, Routledge, New York, 2010., 4. Također usp. Stanko Gerjolj, *Geštaltna pedagogika kot celostna pedagogika*. u: Petra Javrh (ur.) *Vseživljenjsko učenje in strokovno izrazje*, Pedagoški inštitut, Ljubljana, 2008., 140.

²³ „Gestalt pedagogy is based on the belief that people are by nature healthseeking and capable of both self-direction and creatively adjusting to life’s challenges. Viewed from the perspective of Gestalt pedagogy, learning is an organismic, self-regulating process that involves the learners’ whole being with self-determined boundaries and contacting processes in response to the field conditions. Knowing that true learning entails more than what is demanded in traditional classrooms, teaching from a Gestalt therapy perspective regularly encompasses creativity.

ne može dijeliti na tijelo, dušu i duh, budući da to troje predstavlja samo različite vidike jedne te iste cjeline. Kako bismo razumjeli načela i ciljeve geštalt pedagogije, potrebno je misliti o geštalt psihologiji i terapiji na koju se pedagogija oslanja, iz koje izranja. Geštalt psihologija zagovara stajalište prema kojem čovjek sudjeluje u kreiranju svog doživljavanja svijeta. Sljedeći temelje geštalt psihologije, oblikovana je klasična geštalt terapija koju su utemeljili Fritz i Lore Perls te Paul Goodman.²⁴ Geštalt terapija²⁵ tako proizlazi iz pojedinačnoga trenutačnog iskustva (ovdje i sada),²⁶ imajući pritom pred očima izvore doživljavanja i iskustava iz prošlosti pojedinca, a koji se odražavaju u njegovu sadašnjem ponašanju. U procesu osobnog osvješćivanja geštalt terapija s posebnom pozornošću prati na temelju čega i na koji način pojedinac doživljava trenutna iskustva. U teoretskom pogledu geštalt terapija je zapravo refleksija raznovrsnih usmjerenja unutar i izvan psihologije. Ona u sebi objedinjuje ne samo jedan koncept i metodologiju, već je također uvijek iznova spremna za nove pristupe.

Kako geštalt pedagogiju više od svega zanima proces, u tom smislu su svi ciljevi podređeni cjeloživotnom procesu osobne rasti pojedinca.²⁷ U tu svrhu oblikovani ciljevi imaju središte u kvalitetnom procesu učenja koje uključuje kognitivne i afektivne dimenzije. Osnovni ciljevi geštalt pedagogije temelje se na pretpostavci da je učenje cjeloživotni proces osobnog rasta. Najvažnija načela su „ovdje i sada“ (*the principle of the here and now*) te „osoba središte“ (*the*

---

innovation, experience, and experimentation.“ Usp. Ansel Woldt, *Gestalt Pedagogy – Creativity in Teaching, Gestalt Review*, 13 (2009.) 2, 139.

²⁴ Usp. Gerard Slattery i Danaher Morgan, *Curriculum design: A gestalt approach to the pedagogy of entrepreneurship education with postgraduate student teachers in an irish university. Journal for Educators, Teachers and Trainers*, 6 (2015.) 1, 112.

Frederic Perls, Ralph Hefferline i Poul Goodman uveli su ideju o korištenju geštalta kao terapijske prakse u knjizi *Gestalt Therapy: Excitment and Growth in the Human Personality: „Taking a cue from principles of Gestalt psychology, Gestalt ththerapists help clients through an investigation of the „whole“, whic includes themselves and their contexts. Gestalt therapy is rooted in existential, humanistic, pphenomenological paradigms.*“ Usp. James Jarc, *Techer as leader: a gestalt pedagogical approach to career and technical programs in postsecondary education, dissertation*, Creighton University Omaha, 2018., 28.

²⁵ Usp. Gaie Houston, *Brief Gestalt Therapy*, SAGE Publications Ltd, 2003., 14.

²⁶ „Gestalt’s focus on the ‘here and now’ was borne out of Perls’s criticism of Freud’s archaeological approach to therapy. (...) Behaviour in the present may reflect a behaviour that is causing the client problems in their wider field due to an outdated creative adjustment“. Usp. Mann 2010., 15.

²⁷ Usp. Gerjolj, isto, 139. i Andrej Šegula, *Aplikativnost geštalt pedagogike, Bogoslovni vestnik* 74 (2014.) 4, 672.

principle of completed Gestalt),²⁸ a glavni cilj razvoj potencijala pojedinca, njegovo obrazovanje i na neki način također odgoj ili samoodgoj. Cijeli proces podrazumijeva holistički pristup čovjeku i njegovoj svakodnevnici, koji dakle vidi ne samo čovjeka već i njegov odnos sa svijetom kao jednu cjelinu. Ova pretpostavka je osnova za metodologiju razvoja osobnih potencijala i kreativnog ispunjenja jedinstvenih sposobnosti svakog pojedinca.²⁹ Jedinstveni, individualni karakter učenja shvaćen na taj način određen je načelom da svakoj osobi treba pružiti ono što joj je potrebno ovdje i sada kako bi se razvila, i to na način da sam razvoj zadovoljava njezine potrebe. Takav pristup učenju, odgoju i obrazovanju alternativa je rješenju koje dominira trenutno u obrazovanju gdje vrijedi načelo: jednako za sve u isto vrijeme.³⁰ O. A. Burow, H. Quitmann i P. Rubeau su 1987. temeljne značajke geštalt pedagogije povezivali s humanističkom psihologijom te ih dopunili naglaskom „dodira i susreta“.³¹ Godinu dana kasnije O. A. Burow izrađuje dvanaest osnovnih načela djelovanja geštalt pedagogije, koja služe za konkretnu orijentaciju u praktičnom radu te su zahvaljujući tome vrlo brzo našla široku primjenu. Geštalt pedagogija je prema Burowu smjer humanističke pedagogije koja proizlazi iz temeljnih koncepata geštalt terapije (model kontakta te koncept dodira i susreta) i humanističke psihologije (humanistička vrijednost, usredotočenost na osobu, naglašavanje potencijala napredovanja pojedinca), te je prema tome zadaća geštalt pedagoga prepoznavanje i pružanje pomoći kod izgrađivanja pozitivnih ljudskih vrednota. Osnovni cilj je poticanje samoosvješćivanja i preuzimanja odgovornosti za vlastita saznanja, odluke i djela. Time sadržaj učenja postaje smislen tek u kontaktu s učenicom, te se nadovezuje na njegovo osobno životno iskustvo, istodobno uvažavajući cjelovitost (geštalta). Zato kažemo kako geštalt pedagogija nije ciljno, već procesno usmjerena edukativna djelatnost koja budi impulse učenja i na njih se odgojno odaziva.³² Jedna od opasnosti svakako se nazire u egocentričnom zadovoljavanju individualnih potreba i cilje-

---

²⁸ Usp. Pierre-Carl Link, isto, 64.

²⁹ Usp. Wiktor Żlobicki, *The Person and His Development. The Gestalt Approach in Academic Education*, u: Rafal Włodarczyk, *Hermeneutics, social criticism and everyday education practice*, Uniwersytet Wrocławski Instytut Pedagogiki, Wrocław, 2020., 14.

³⁰ Isto, 23.

³¹ „*Geštalt pedagogika razume poučevanje in učenje predvsem z vidika kontakta oz. stika učenca s samim seboj (jaz), z učiteljem (mi), z učno snovjo (ono) in okoljem (imenovano tudi kontekst).*“ Usp. Reichel in Scala 2005, 61.

³² Usp. Nežič Glavica, isto, 249.

va.³³ Dakako, ljudska samospoznaja i razvoj sposobnosti služi jačanju pojedinca nije samo po sebi cilj, jer se razvojni proces u punini odvija samo u odnosu i kontaktu s drugim i okolinom.³⁴

3. KRŠĆANSKA GEŠTALT PEDAGOGIJA

Od svog početka geštalt pedagogija nije bila povezana s kršćanskom vjerom, ali je zbog utjecaja na pedagogiju, posebno religijsku pedagogiju, koju je zadnjih desetljeća imao austrijski svećenik pedagog i psihoterapeut dr. Albert Höfer, započeo razvoj i kršćanske geštalt pedagogije. Höfer je Prihvatio geštalt pedagogiju i osamdesetih godina prošlog stoljeća zajedno sa suradnicima izradio kršćanski geštalt pedagoški model učenja i poučavanja na kojem je utemeljio svoj cjeloviti odgojno-obrazovni koncept austrijskog vjeronauka.³⁵ Preporučio je konkretno suočavanje s biblijskim likovima i njihovim životnim situacijama, umjesto učenja napamet, čime biblijska priča postaje priča pojedinca, a pedagogija prerasta svoju informativnu funkciju te postaje formativna, životna, aktualna i cjelovita kao i poruka koju prenosi, a koja je zaradi drugačijeg načina posredovanja konkretnija. Vjerski sadržaj tako nije samo dogmatski i statičan nego vodi kreativne procese i otvara mogućnosti za promjenu razmišljanja i djelovanja, te promjenu u odnosima prema sebi, drugima i prema Bogu, pri čemu ne upotrebljava neke posebne vjerske metode, već samo metode geštalt pedagogije.³⁶ Zato kršćanska geštalt pedagogija nudi svojevrsne stvaralačke pristupe koji mogu potaknuti na različite aktivnosti, a pomoću kojih se obrađuje i doživljava sadržaje učenja (u ovim slučajima biblijske) te potiče i produbljuje razvoj osobnosti svih koji sudjeluju u procesu. Tako kršćanska geštalt pedagogija otvara, nagovara i motivira za stvaranje analogija biblijskim i profanim pričama, snovima, bajkama, simbolima i sl., čime omogućuje indirektnu i potpuniju komunikaciju sa samim sobom i širom

³³ Usp. Hans Neuhold, *Christlich orientierte Gestaltpädagogik und ganzheitliche Bildung*. u: *Leben fördern – Beziehung stiften*. Festschrift für Albert Höfer, Institut für Integrative Gestaltpädagogik und Seelsorge, Graz, 1997., 11–22.

³⁴ Usp. Olaf-Axel Burow, Helmut Quitmann i Martin P. Rubeau, *Gestaltpädagogik in der Praxis: Unterrichtsbeispiele und spielerische Übungen für den Schultag*, Otto Müller Verlag, Salzburg, 1987., 16.

³⁵ Usp. Nežić Glavica, isto, 251.

³⁶ „Metode uključuju religioznu dimenziju, a temelje se na biblijskim pričama: vizualizacija, vježbe mašte, fizičke vježbe, konverzacijski oblici, učenje društvene interakcije, meditativni oblici, holističko iskustvo slike, praktično učenje, višedimenzionalni rad s Biblijom, kreativno pisanje, percepcija sebe i drugih u reflektivnom razmišljanju i druge.“ Andrej Šegula, isto, 676.

zajednicom, te potiče, pomoću kreativnih medija i geštalt terapeutskih metoda, otkrivanje talenata, istodobno produbljujući osobni rast, budući da osvješćivanjem doživljavanja omogućuje uvid u sebe sama i produbljivanje međusobnih odnosa. U središtu kršćanske geštalt pedagogije je tako konkretan čovjek sa svojim dostojanstvom, osobnom vjerom i životopisom. Njegov osobni razvoj, koji, sukladno načelima geštalt teorije, teži ka samoostvarivanju, otvara prostor religioznoj dimenziji, te s time povezanim religioznim iskustvom, koje proizlazi iz subjektivnog susreta s Bogom.³⁷ Tako možemo reći kako je kršćanska geštalt pedagogija i pristup koji koristi u religijskoj edukaciji, po Höferu, učenje koje se temelji na uzoru, te se zato izvodi u okviru iskustvenog područja koje omogućuje suočavanje s konkretnim situacijama i njihovo doživljavanje. Pri tome polazi od uvjerenja kako shvaćanje i produbljivanje (nastavnih i vjerskih) sadržaja ne ovisi samo o stručno-pedagoškim sposobnostima već i o cjelovitoj osobnosti onoga koji poučava. Stoga je osobno i stručno napredovanje glavni cilj koji se isprepleće s geštalt terapeutskim pristupima i spasonosnim pričama biblijskih osoba.³⁸ Svojom pedagoškom aplikacijom i cjelovitim pristupom kršćanska geštalt pedagogija mogla bi pridonijeti kvaliteti naviještanja u okviru kateheze, kako župne tako i školske i tamo gdje je to izvedivo i omogućeno jer pojedincu ne želi tek posredovati distancirano, kognitivno religiozno znanje, već nastoji dobiveno znanje upotrijebiti u osobnom razvoju i napredovanju, u svrhu čega se služi promišljenim, senzibiliziranim i kreativnim geštalt metodama. To je kontinuirani proces učenja i poučavanja, tijekom kojeg pojedinac pomoću geštalt terapeutskih elemenata uspostavlja produbljen odnos prema sadržaju učenja, koji djeluje na njega i na egzistencijalnoj razini potičući na promišljanje i osobno napredovanje, istodobno senzibilizirajući i otvarajući ga za daljnja religiozna iskustva. Na taj se način može cjelovito prepoznavanje religioznih sadržaja razviti u vjersko znanje, a to se dalje može uspješno produbljavati i primijeniti u konkretnim životnim situacijama, što i jest cilj geštalt pedagogije. Za svoju odgojnu osnovu kršćanska geštalt pedagogija koristi se Biblijom i njezinim

---

³⁷ Usp. Nežić Glavica, isto, 258.

³⁸ Prema geštalt psihologiji svaki je pojedinac odgovoran za svoje postupke oblikovanjem vlastitog životnog puta i životnog puta drugih. Međutim, svaki pojedinac može nadovezati svoja osobna iskustva na tisućgodišnja iskustva biblijskih muževa i žena, pri čemu mnogobrojni biblijski ciklusi nude pojedincu priliku proživjeti životne priče biblijskih osoba na temelju različitih metoda i učiniti ih „ovdje i sada“ polazištem vlastite aktivnosti. Usp. Albert Höfer, *Pädagogik*, u: *Handbuch der Integrativen Gestaltpädagogik und Seelsorge, Beratung und Supervision*. 1. Teil. Unser Menschenbild, LogoMedia-Verlag Graz, 2004., 10.

pričama³⁹ te suvremenom interpretacijom i uživljavanjem u biblijske osobe, odnose i njihove sudbine, razbija tradicionalno dogmat-sko razumijevanje djelujući bezvremeno. Odnosi i sudbine biblijskih likova nipošto nisu zastarjeli, već su, naprotiv, aktualni, te pomažu u rješavanju današnjih odnosa. Danas naime sama nastava malo čini za mijenjanje čovjeka i oblikovanje trajnijih stajališta i stavova.⁴⁰ Kršćanska geštalt pedagogija naprotiv ne želi biti samo informativna, nego formativna, aktualno i životna, služeći se holističkim metoda-ma kojima stvara intenzivan oživljujući susret s biblijskim likovima.

4. ENCIKLIKA *LAUDATO SI'* KAO ODGOJNI ODGOVOR

Prva enciklika pape Franje (*Laudato si'*, dalje LS) objavljena 2015. godine, smatra se globalno važnim dokumentom u razumi-jevanju i pristupu gorućim ekološkim problemima. Prvi put Papa posvećuje jedan dokument složenim odnosima između siromaštva i uništenja okoliša i njihova značenja za budućnost čovječanstva. Na temelju biblijski nadahnute duhovnosti stvaranja ukazuje na načine na koje „čovječanstvo može učinkovito odgovoriti na složene izazove s kojima se suočava na pragu 21. stoljeća“.⁴¹ Pojavljuje se u vrije-me sveopće zabrinutosti zbog klimatskih poremećaja i bojazni znan-stvene zajednice zbog izumiranja vrsta, kao ulazak Crkve u područje zaštite prirode i brige o okolišu koji na poseban način poziva znanosti, druge religije i društva k ponovnom i drugačijem otkrivanju bri-ge o zajedničkom domu. Slično je otvaranje „prozora i vrata“ Crkva učinila objavom iz 1965. godine koncilskoga dokumenta *Gaudium et spes*, pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu, no tada je svijest o problemima okoliša bila prilično skromna, a nadolazeće ekološke katastrofe bile su još uvijek ne(pred)vidljive.

Prepoznati Crkvu u današnjem vremenu pitanje je koje saži-ma poslanje i svjedočanstvo pape Franje u osvješćivanju onoga što Crkva jest: otajstvena stvarnost prisutnu u svakom kršćaninu, oso-bito u potrebitima i njihovim svakodnevnim životnim situacijama. Temeljni stav koji se promiče enciklikom je stav pun poštovanja pre-ma stvorenjima i stav zahvalnosti prema Stvoritelju. Enciklika je prvi susret ekologije i teologije na razini učiteljskoga autoriteta; priroda i stvoreni svijet otkrivaju se kao dar Božji, kao edenski vrt u koji je

³⁹ Usp. Stanko Gerjolj, *Živeti, Delati, Ljubiti*, Celjska Mohorjeva družba, Celje, 2006.

⁴⁰ Usp. Stanko Gerjolj, Moralno in religijsko učenje in poučevanje pred novimi izzivi, *Bogoslovni vestnik* 66 (2006.) 2, 189.

⁴¹ Dirk Ansorge, Božja nježnost u svim stvorenjima: temeljna misao enciklike pape Franje *Laudatosi'*, *Crkva u svijetu* 54 (2019.) 3, 383.

čovjek postavljen da ga obrađuje i čuva (Post 2, 15), a predstavljena su i rješenja koja ne isključuju znanstvene i tehnološke doprinose⁴². U prvom redu to je poziv za promjenom životnih stilova. „To što smo stvoreni na sliku Božju i što nam je dano upravljanje zemljom, ne opravdava našu apsolutnu dominaciju nad drugim stvorenjima. Biblijski tekstovi govore da čuvamo vrt svijeta.” (Post 2, 15) (LS, 90). Enciklika jasno primjećuje narušen odnos među ljudima, uzrok čega je odvojenost Boga i odvojenost od prirode, zemlje. Njegovanje međuljudskih odnosa neodvojivo je od njegovanja odnosa prema zemlji.⁴³ Kakav svijet želimo ostaviti budućnosti, predati onima koji će doći poslije nas, djeci koja odrastaju (LS 160)? Ovo pitanje nalazi se u središtu enciklike i ne odnosi se samo na izdvojeno pojedinačno postojanje. Postavljeno je svima u svakom trenutku i vezano je na pitanje o smislu postojanja i vrednota koje su temelj društvenog života. Enciklika poziva na primjenu, ekološko obraćenje (LS 123). Priznaje kako se osjeća sve veća svijest i osjetljivost za okoliš, ali istodobno raste i zabrinutost za ono što se događa našem planetu te svima šalje jasnu poruku da je čovječanstvo još uvijek sposobno za zajedničku suradnju pri izgradnji našega zajedničkog doma, jer još nije sve izgubljeno (LS 229). Shvaćanje ekološke krize kao posljedice krize odnosa na relaciji Bog-zemlja-čovjek dovodi ljudski rod u milosni trenutak iz kojega bi, premišljajući svoje dosadašnje postupke i ispravno razumijevajući biblijsku poruku o zemlji, čovjek mogao doći do nove definicije i novoga shvaćanje samoga sebe (LS 81-82), svojega dostojanstva i zadaće u mreži života svih stvorenja (LS 83), te novoga razumijevanja ljudskoga zajedništva (LS 89-92). Sve je to moguće ispravnim i na biblijskim predajama utemeljenim promatranjem zemlje, „okoliša koji je zajedničko dobro, baština cijeloga čovječanstva i odgovornost svih“.⁴⁴

Moderno vrijeme u kojem živimo obilježeno je pretjeranim antropocentrizmom⁴⁵ (LS 116), gdje ljudi više ne prepoznaju vlastiti položaj u odnosu na svijet i prisvajaju sebi samodostatan i ego-

---

⁴² „*Laudato si'* je sve drugo, samo ne jedna 'enciklika o okolišu'. Ona, štoviše, stavlja ekološke krize, koje su na početku 21. stoljeća postale nesagledive, u kontekste suvremene svijesti o vremenu i trenutnog svjetskog ekonomskog poretka. Na taj način enciklika obuhvaća višeslojne uzajamne odnose triju područja: ekonomije, siromaštva i ekologije. Povezivanje tih područja u načelu i nije novost.“ Branko Murić, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve, *Evangelii gaudium* i misionarska preobrazba Crkve, *Diacovensia* 22 (2014.) 4, 386.- 470.

⁴³ Usp. Đurica Pardon, Biblijska teologija zemlje – potka enciklike *Laudato si'*, *Diacovensia* 24 (2016.) 1, 39.

⁴⁴ Pardon, isto, 40.

⁴⁵ Usp. Ivan Platovnjak, Uloga (kršćanske) duhovnosti u ekonomiji u svjetlu djela *Laudato si'*, *Synthesis philosophica* 34 (2019.) 1, 78.

centričan položaj, koji je zasnovan isključivo na njima samima i na njihovoj vlastitoj moći. Logika iskorištavanja i bacanja opravdava svaki oblik odbacivanja (otpada), bilo da je riječ o otpadu okoliša ili o samom čovjeku. Odgoj i formacija ostaju središnjim izazovima, a za svaku promjenu potrebna je motivacija i trajni odgojni proces (LS 15). Tu se uključuju sve odgojne razine, škola, obitelj, sredstva za komunikaciju i kateheza (LS 213). Polazna točka drugačijeg stila života (LS 203–208), koji otvara mogućnost vršenja zdravoga pritiska na one u političkoj, ekonomskoj i društvenoj vlasti (LS 206) su odabiri potrošača, koji su sposobni promijeniti način poslovanja i razmotriti svoj odnos u odnosu na okoliš (LS 230). Za svakog vjernika razvijanjem osobnih sposobnosti koje nam je Bog dao, ekološko obraćenje dovodi do razvoja veće kreativnosti i entuzijazma (LS 220). Papa ovom enciklikom ističe kako sva teološka i filozofska promišljanja o stanju čovječanstva i njegovu poboljšanju ostaju prazna ponavljanja i apstraktna poruka ako se ne temelje na istinskoj analizi današnje situacije iz koje potom proizlaze jasna rješenja. Svaki govor o ekologiji suvišan je, socijalna i ekološka kriza svojevrsni je začarani krug, ako ne urodi konkretnim preuzimanjem odgovornosti koju svaki pojedinac ima prema zemlju čiji je i sam dio, koja mu je dana na upravljanje (1 Post 1, 26- 29).⁴⁶

Enciklika nije socijalna enciklika u klasičnom smislu riječi, pri čemu bi ekološka problematika bila samo povod razmatranju tipično društveno-socijalnih pitanja⁴⁷. Međusobno upotpunjenje pravednosti i solidarnosti promatra se prvotno s obzirom na socijalno-tržišne odnose da bi se zatim došlo do ekologije – metode koja obilježava uostalom čitavu encikliku. Tako, na tragu katoličkoga socijalnog nauka i svojih prethodnika, a posebno pape Ivana Pavla II., papa Franjo neprestano ukazuje kako svaka istinska pravednost nužno mora biti solidarna. Pojam općega dobra proteže na buduće naraštaje, te govori o održivom razvoju koji je nemoguć bez međugeneracijske solidarnosti (LS 159). Smjernice koje donosi enciklika, ako ih ljudi uzmu u obzir i integriraju u svoje živote, mogu obnoviti sadašnje gospodarstvo kako bi postalo humanije, suosjećajnije, solidarnije, te u konačnici sposobno odgovoriti na potrebe cijelog

⁴⁶ Usp. Stjepan Radić, *Laudato si'* i pravednost, Pokušaj nacrtati jedne socijalno-ekološke raspodjele dobara, *Diacovensia* 24 (2016.) 1, 47.

⁴⁷ „Ekološki pokret diljem svijeta već je ostvario znatan napredak i doveo do uspostave brojnih organizacija koje su se obvezale podizanju svijesti o tim izazovima. Nažalost, mnogi naponi na traženju konkretnih rješenja za ekološku krizu pokazali su se neučinkovitim, ne samo zbog snažnog protivljenja, već i zbog općeg nedostatka interesa“ (LS 14).

čovječanstva, posebno siromašnih i marginaliziranih. I još više, odgovoriti na potrebe prirode. U tom smislu filozofija odgoja, koja vidi konačnu svrhu čovjeka u njegovom ostvarivanju na što je moguće potpuniji način, drži da je upravo to cilj života, postati autonomna i odgovorna osoba.⁴⁸ Čovjek se kao biće, koje se upravo po intelektualnoj i moralnoj dimenziji razlikuje od svih ostalih bića, odgojem (i obrazovanjem), a koji je uvjetovan društvom, nalazi u procesu uzajamnog djelovanja tri glavna društvena podsustava gospodarskoga, političkoga i kulturnog podsustava.⁴⁹ Konfliktni odgojno-obrazovni ciljevi često su u vezi s potrebama i ciljevima istih društvenih podsustava. Pedagoške teorije raspolažu bitnim mislima koje nisu predmet egzaktnog dokazivanja, strogih provjera, detaljnih znanstvenih analiza, nego proizlaze iz svjetonazornih polazišta, pri čemu praktično važna pitanja pojedinih pedagoških disciplina, a koja razmatraju odgojne, obrazovne, nastavne vrijednosti, ciljeve, načela, metode, postupke i organizacijske oblike, zahtijevaju teorijski okvir do kojega se dolazi promišljanjem. Terminološki promatrano, suvremeno se društvo proziva društvom znanja. Odgojnim ciljem se često smatra razvoj kompetencija koje, po definiciji, podrazumijevaju kombinaciju znanja i njegove primjene; zbir vještina, stavova i odgovornosti pomoću kojih je pojedinac osposobljen za obavljanje određenog posla. U kontekstu cjeloživotnog učenja i u domeni ranog te predškolskog odgoja (i obrazovanja) suvremeni odgojitelji fokusirani su na kompetencije koje dijete društva znanja treba razvijati. Suvremena paradigma tako raspolaže sa na prvi pogled proturječnim zahtjevima i suočava odraslog s novim dvojbama u odgoju gdje prevladava kontrola ili spontanost odraslog. Shvaćanje odgoja proizlazi iz potrebe očuvanja svekolikoga ljudskog duhovnog i egzistencijalnog naslijeđa konkretne društvene formacije i uvijek je beziznimno usko povezan sa zamislama cjelokupnoga društva, njegovim usmjerenjima, funkcijama i zadaćama te vizijom uloge pojedinca u specifičnom povijesnom okruženju. Potrebno je pritom naglasiti kako je zapravo nemoguće razumjeti odgojnu praksu bez razumijevanja konteksta u kojemu se ona provodi što enciklika naglašava. Upravo društvene okolnosti strukturiraju odgoj prikladan aktualnim potrebama i viziji budućnosti zajednice, a rezultat je i posljedica socijalnih okolnosti. Mijenjanjem ekonomskih, gospodarskih, političkih tendencija u društvu, mijenja se i pristup odgojnoj praksi.

---

⁴⁸ Usp. Aleksandra Golubović, *Filozofija odgoja*, *Riječki teološki časopis* 36 (2010.) 2, 610.

⁴⁹ Usp. Željka Pintar, *Društvene transformacije i pedagoške interpretacije poželjnog odgoja*, *Metodički ogledi* 26 (2019.) 1, 62.

ZAKLJUČNA MISAO

Odgoy je povijesna zadaća ljudske zajednice. Svako povijesno vrijeme i društveno okruženje raspolaže istinama koje smatra relevantnima za usmjeravanje svojeg cjelokupnog djelovanja, pa tako i odgojne prakse. Prijelomni znanstveni ili društveno-politički događaji koji mijenjaju tendencije razvoja cjelokupnoga društva usmjeravaju i pedagoški pristup koji se prilagođava aktualnim društvenim potrebama. Pedagogija je tako znanost koja proizlazi iz društvenog razvoja i utječe na njega. Filozofija odgoja, disciplina koja propituje bit odgoja, čiji se deskriptivni dio odnosi na otkrivanje i sistematiziranje različitih vrsta činjenica, generalizacije i eksplanatorne teorije koje se odnose na odgojne aktivnosti, proces odgajanja, kao i na krajnje rezultate i normativni dio, koji se sastoji od sudova ili pozicija o ciljevima i vrednotama na koje odgojne aktivnosti i sam proces odgoja trebaju usmjeravati, odnosno, kojemu treba težiti, također se odnosi i na principe koje treba poštovati ili implementirati, metodama koje se trebaju koristiti, kurikula koji treba slijediti i načinu izvođenja koji se treba usvojiti.⁵⁰ Pod odgojem možemo tako razumjeti i ono što se događa odgajanjem, tj. sam proces odgajanja, a s druge strane možemo ga shvatiti kao rezultat koji se dobiva na kraju odgojnog puta. Moguće ga je shvatiti i kao disciplinu odgajanja koja studira sve prethodno navedeno. Čini se da ne postoji jedinstvena i općeprihvaćena definicija filozofije odgoja. Jedan od razloga je sigurno taj što se njome ne bave samo i isključivo filozofi. Pojam odgoja je, dakle, višeznačan pojam koji je teško definirati. Različiti stručnjaci (pedagozi, psiholozi i filozofi, koji se dalje mogu dijeliti na etičare, antropologe, epistemologe, filozofe politike i dr.) različito ga definiraju upravo zbog toga što mu prilaze s različitih strana. Filozofija odgoja govori o dvije vrste dispozicija, tj. sposobnosti koje kod čovjeka treba razviti i usavršiti, a one su urođene i stečene. Filozofija odgoja bavi se ovom drugom vrstom, odnosno mogućnošću formiranja određenih karakternih crta. U tom smislu aktivnost i proces odgoja odnosi se na stjecanje onih sposobnosti ili karakternih crta koje su poželjne za onoga koga se odgaja (bilo da ih pokušava usavršiti roditelj, profesor ili sam pojedinac). Filozofija odgoja bavi se krepostima, odnosno vrednotama o kojima je govorio već i Aristotel. Ona označava prijenos ili stjecanje vrednota pomoću korištenja različitih tehnika kao što su instrukcije, treniranje, studiranje, vježbanje, vođenje i tome slično. Prvim filozofima odgoja tako smatramo sofiste koji su prvi uvidjeli važnost odgoja za razvoj pojedinca. Kod sofista

⁵⁰ Usp. Golubović, isto, 613.

se odgoj svodio na zadovoljavanje potreba građana za stjecanjem znanja, sposobnosti i vještina koje su im potrebne da bi se što bolje snašli u životu. Za Sokrata je filozofija odgajateljica, a metoda dolaska do znanja, tj. istine - tzv. majeutika, koja se i danas uvelike koristi u školama i na fakultetima (u većoj ili manjoj mjeri modificirana). Ta metoda predstavlja svojevrsan put k usavršavanju čovjekovih intelektualnih i moralnih vrednota. Za papu Benedikta XVI. odgoj se događa ljubavlju u istini,⁵¹ a papa Franjo naglašava međusobnu ovisnost i povezanost čovjeka, Boga i prirode, pri čemu je narušen odnos čovjeka s prirodom slika narušenog odnosa čovjeka i Boga te narušenih međuljudskih odnosa.⁵² Metafizičkoj ovisnosti svega stvorenoga o Bogu stvaratelju odgovara ontološka međuovisnost svega stvorenoga. Dobrobit svakog pojedinog stvorenja povezana je sa svim drugim stvorenjima: zato što su „sva stvorenja međusobno povezana”, svi su „ovisni jedan o drugome” (LS 42).

Odgoj kao najfascinantnija i možda najteža pustolovina života obuhvaća odgojitelja i odgajanoga. Pri tome se odgojitelj s uvjerenjem predaje, a odgajani s povjerenjem otvara i zato je odgojitelj ponajprije svjedok. Kako su roditelji prvi odgojitelji, a obitelj prva škola suživota, u tome pomažu i imaju svoju ulogu odgojne ustanove i države. Odgoj zahtijeva pravo, ali i ima i dužnost.⁵³ Danas smo skloni misliti kako je ljudska zajednica više nego ikad prije zaokupljena pronalaskom najboljeg načina odgoja te vrijednostima koje procesi učenja i odgoja posreduju.⁵⁴ Osim što vrednota predstavlja sve ono što je cilj čovjekova djelovanja, kao ono čemu teži i ono što vrijedi kao dobro, lijepo i sveto, ima također veliku usmjeravajuću funkciju u smislu ponašanja. Utječe na zauzimanje stavova spram relevantnih društvenih problema, djeluje na svakodnevicu pojedinca potičući ga u njegovim odlukama i sudovima, pomažući mu u oblikovanju stavova i mišljenja, olakšavajući mu komunikaciju s drugima. Također predstavlja važno uporište u shvaćanju okoline. Vrednota tako služi kao standard na osnovi kojeg procjenjujemo društvene situacije i sebe. Predstavlja izraz naših potreba, u funkciji je zadovoljenja tih potreba, te je ta koja nadahnjuje i moti-

---

⁵¹ Usp. Benedikt XVI. *Caritas in Veritate - Ljubav u istini*, Enciklika o cjelovitome ljudskom razvoju u ljubavi i istini, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

⁵² „Pogled na cjelinu nemoguć je bez uključenosti čovjeka u okoliš.” Katarina Steiner, Übersummativität – Blick auf das Ganze, *Zeitschrift für Integrative Gestaltpädagogik und Seelsorge* 51 (2008.) 17.

⁵³ Usp. Niko Ikić, Teologija mira i kultura dijaloga u papinskim porukama za svjetski dan mira, *Crkva u svijetu* 53 (2018.) 4, 687.

⁵⁴ Usp. Tanja Maltar Okun, Odgoj za vrednote u školi, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* LXV (2019.) 1-2, 251.

vira naš cjelokupni život. Danas smo svjedoci povlačenja u svijet individualnosti, te pokazivanja sve manje morala i ljudskosti, kako naglašava enciklika *Laudato si'*. Usavršavati smisao za vrednote i obogaćivati odgoj novim postaje najvažnija uloga odgoja, koju je moguće ostvariti većim angažmanom te bogatim pedagoškim usavršavanjem o temeljnim etičkim, duhovnim, kulturnim i odgojnim vrednotama, pri čemu metode i principi kršćanske geštalt pedagogije mogu postati vrijedan model njihova ostvarivanja. Vrednote su te koje osmišljavaju ljudski život. One su definirane kriterijima prema kojima se određuje smisao života,⁵⁵ nisu nam urođene, već ih usvajamo tijekom života, a podložne su promjeni i nužne za život u društvu, vezane su uz osobe, stvari i događaje. Neodvojivi su dio čovjekove biti jer se putem njih izražava ljudska priroda, društveni život i subjektivnost. Uvelike određuju ljudsko ponašanje jer su posrednici između društvenog sustava i ponašanja svakog pojedinog čovjeka. Suvremeni potpuni čovjek pred izazovom je da mora posjedovati osnovna znanja iz područja znanosti i tehnologije, razumjeti uzroke nastanka društvenih i socijalnih kriza u sredini u kojoj živi, razumjeti vrijednosnu osnovu na kojoj počiva moderna civilizacija te shvatiti zašto su i kada ljudi postali destruktivni. Osvijestiti kako društvene strukture, religija, znanost, politika, tehnologija, kultura, patrijarhalni odnosi... utječu na postojeće stanje, biti svjestan postojanja društvene i socijalne krize, utjecaja globalizacijskih procesa i prihvatiti i živjeti moralne vrednote ljubavi, istinitosti, poštenja, slobode, jedinstva, tolerancije, odgovornosti i poštivanja života, predstavlja golem izazov odgoja. Kako specifičnost osobnih i društvenih dimenzija kršćanskih vrednota uključuje odnos s drugim,⁵⁶ odgoj za kršćanske vrednote zapravo je odgoj za smisao vrednota religioznog iskustva kršćanskog tipa, pomoću kojega kršćani s radošću priznaju sve općeljudske vrijednosti te vrijednosti prisutne u drugim religijama. Osobnih i društvenih dimenzija kršćanskih vrednota nema bez religioznog iskustva, jer autentičnost kršćanskih vrednota traži religiozno iskustvo. Stoga je odgoj za kršćanske vrednote neminovno vezan uz religiozno iskustvo, te je neophodna refleksija i interpretacija u određenom povijesnom kontekstu, kako napominje enciklika *Laudato si'*. Ovaj potpuni suvremeni čovjek teško doseže ovako visoko postavljene kriterije. Čini se pak kako je razumijevanje da je religija dio društva, te je religiozno iskustvo, pripadnost i odgojnu usmjerenost prema, među ostalim, kršćanskim vrednota-

⁵⁵ Usp. Renata Jukić, isto, 401.

⁵⁶ Usp. Vlaho Kovačević, Odgoj za osobne i društvene dimenzije kršćanskih vrednota, *Školski vjesnik* 63 (2014.) 1-2, 92.

ma potrebno riješiti unutar općeg obrazovnog sustava u Europi, sve veći politički konsenzus.⁵⁷

Isus, središte i unutarnja snaga kršćanske geštalt pedagogije, potiče na razvoj osobnosti i produbljivanje odnosa s Bogom. Zato što je geštaltistički usmjereno učenje (po Höferu koji je utemeljitelj kršćanske geštalt pedagogije), koje se temelji na uzoru i počiva na osobnom iskustvu,⁵⁸ a izvodi iskustvenim učenjem koje omogućuje suočavanje s konkretnim situacijama i njihovo doživljavanje, iznimno dragocjen način odgoja i kontinuirani proces uspostavljanja osobnog odnosa prema određenom predmetu ili sadržaju, pri čemu sadržaj dotiče egzistencijalnu razinu pojedincu i promiče osobni razvoj, samo refleksiju, te posljedično mijenja dotičnog.⁵⁹ Kršćanska geštalt pedagogija stavlja u prvi plan izgublenu cjelovitu dimenziju odgoja dok potiče i produbljuje razvoj osobnosti.

Živeći u fluidom vremenu⁶⁰ tehnološkog, gospodarskog i kulturnog napretka, sve više kontrolirajući prirodu, raste tjeskoba zbog gubitka sloboda koje smo sebi izborili i zabrinutost za planet na kojem živimo, a sve zbog duboke krize odnosa.⁶¹ Kršćanska poruka spasenja odnosi se na čovjeka u cjelini i sve ono što kao čovjek čini. Dok je s jedne strane obrazovanje, koje je dio odgoja, također dio sustava koji je odraz političkih sustava,⁶² a globalizacija ne samo stanje već neprestana dinamika⁶³ koja pomiče iz pasivnosti prema novim mogućnostima Crkvu i cjelokupno društvo, s druge strane u postmodernom pluralizmu stoje vrednote koje je vrijedno otkrivati, prepoznavati te odgajati.

---

⁵⁷ Usp. Philipp Klutz, *Religious Education Faces the Challenge of Religious Plurality*. Waxmann Münster - New York., 2016., 24.

⁵⁸ Usp. Nežić Glavica, *Izkustveno učenje in poučevanje po Albertu Höferju : doktorska disertacija*, Ljubljana, 2017., 15.

⁵⁹ Usp. Urszula Gruca-Miąsik, The Person and Upbringing Within the Context of Anti-pedagogy and the Catholic Personalism Discourse, *The Person and the Challenges* 9 (2019.) 1, 107.

⁶⁰ Usp. Zygmund Bauman i Thomas Leoncini, *Tekoča generacija: spremembe v tretjem tisočletju*, Družina, Ljubljana, 2018. i Zygmund Bauman, *Identiteta: Pogovori s Benedettom Vecchijem*, Založba / *cf, Ljubljana, 2008.

⁶¹ Tadeusz Borutka, Caring for the Person and the Human Family as a Priority for the State and the Church, *The Person and the Challenges* 10 (2020.) 1, 235-251.

⁶² Usp. Stanko Gerjolj, Od vzgoje za empatijo do vzgoje za resnico, *Bogoslovni vestnik* 75 (2015.) 2,212.

⁶³ Usp. Stanko Gerjolj, Psihologija religiozne vzgoje in oznanjevanja v globalnem svetu, *Bogoslovni vestnik* 63 (2003.) 3, 555.

GESTALT PEDAGOGY AND ENCYCLICAL *LAUDATO SI'*: MAN AS A FUNDAMENTAL VALUE

Summary

Thinking about man through the concept of education, which most often means the development of personality, and which occurs through the development of cognitive, affective and psychomotor areas of that personality, through the formation of attitudes, opinions and beliefs of individuals, through the values as a set of general beliefs, opinions and attitudes of what is right, good or desirable, and which is accomplished in different ways, varies from person to person, place and time, it is subject to change and adopted throughout life. The positive experience of Gestalt therapy therapists, which encouraged the integration of Gestalt therapy knowledge into pedagogical areas, especially for educational purposes and personality development, is an important step towards a deeper understanding of pedagogy, towards the expansion of its borders and accepting the research of psychological and psychotherapeutic knowledge in pedagogy. This positive experience enables today the gestalt pedagogy, as one of the currents of humanistic pedagogy, a holistic approach to education. Holding on to Pope Francis' first encyclical, a document important for understanding and approaching the burning environmental issues that emphasizes the complex relationships of poverty, environmental destruction, and care for future, based on biblically inspired spirituality of creation, we point to the ways humanity can respond effectively to these complex challenges, primarily through education, applying the principles of Gestalt pedagogy, which are based on the Christian message of salvation, and which refers to the person as a whole and includes his/her works in personal life and at the social level.

Key words: education, value, gestalt pedagogy, encyclical